

Bijasović, Eni

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:947463>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ENI BIJASOVIĆ

KARLO PALISKA

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ENI BIJASOVIĆ

KARLO PALISKA

Završni rad

JMBAG: 030326381, izvanredna studentica

Studijski smjer: preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Likovna kultura

Znanstveno područje: umjetničko područje

Znanstveno polje: likovna umjetnost

Znanstvena grana: slikarstvo

Mentorica: doc. art. Aleksandra Rotar

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Eni Bijasović, kandidatkinja za prvostupnicu primarnog obrazovanja, ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da nije prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica_____

U Puli, _19-09- 2018. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Eni Bijasović, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**Karlo Paliska**” koristi na način da gore navedeno autorsko djelo kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _19-09- 2018. godine

Potpis _____

SADRŽAJ

Predgovor	1
Uvod	2
1. Životopis umjetnika Karla Paliske.....	4
1.1. Životni put	5
1.1.1. <i>Upoznavanje supruge i selidba u Pulu</i>	6
1.1.2. <i>Izložba za izložbom</i>	6
2. Fundus grada Pule	9
3. Izoliranost je samo točka na papiru.....	21
3.1. Problem izolacije i dobrovoljne samoizolacije	21
3.2. Sudbina mrtvog kuta	22
4. Paliskin put ka umjetnosti	24
4.1. Utjecaj Kinerta, Motike i Šebalja na Palisku.....	24
4.2. Apstraktno znači konkretno	26
5. O izložbama Karla Paliske	28
5.1. Galerija Milotić i „Fragmenti”	30
5.2. Muzej suvremene umjetnosti Istre; Retrospektiva crteža 1981. – 2010.	32
6. Priprava za likovnu aktivnost u dječjem vrtiću	35
7. Zaključak	42
8. Literatura.....	43
9. Popis reprodukcija i slika	45
Sažetak	47
Summary	47

Predgovor

Obrazovni ciklus svojeg života provela sam u gradu Puli, od osnovnoškolskog obrazovanja stečenog u Osnovnoj školi Šijana, srednjoškolskog obrazovanja stečenog u Strukovnoj školi, pa do visokoškolske spreme ekonomistice. Uslijedilo je obrazovanje za odgojiteljicu na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Okupirana poslovnim i privatnim obvezama, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti upisujem tek 2010. godine u Puli, smjer predškolski odgoj. Tijekom odrastanja i spoznaje života i ljudi oko sebe, oduvijek me privlačila ideja i pomisao rada kao „teta u vrtiću“. Ljubav prema djeci te radost i veselje kojom ona zrače i srećom koju pružaju, ali i sama ideja provođenja vremena s djecom, učenje s njima, ali i od njih, bile su smjernice za nastavak mog daljnjeg obrazovanja. Sva su djeca blago ovog svijeta. Po svršetku obrazovanja na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti neizmjereno se radujem početku rada i dok bivam okružena djecom kao odgojiteljica u dječjem vrtiću.

Pisanje završnog rada iz kolegija Likovna kultura odabrano je kao završni element kojim ću obujmiti u potpunosti finaliziranje svojeg obrazovanja. Kolegij je to koji me se najviše dojmio i zasigurno će mi ostati dugo u sjećanju i mislima zbog pristupa profesorice studentima i sadržaju kolegija koji nam je omogućio odrađivanje radova s djecom u vrtiću. Temu „Karlo Paliska“ odabrala je moja mentorica te ću vrlo rado pisati o poznatom slikaru Karlu Paliski te usput naučiti nešto više o njemu. Za potrebe pisanja ovog završnog rada istraživala sam djela Karla Paliske u Fundusu grada Pule na 3. katu zgrade Istarskog narodnog kazališta u Puli. Moje zanimanje je također bilo usredotočeno na njegovu suprugu Veru Kos Paliska – umjetnicu, akademsku slikaricu i dugogodišnju profesoricu likovnih kolegija na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli. Potrebno je u ovom završnom radu apostrofirati je jer bez njezine podrške kao životne družice i umjetnice Karlu Paliski, profesionalni život umjetnika, slikara, ne bi bio vjerojatno toliko eksponencijalan i osebujan. Umjetnica Kos Paliska je Karlu Paliski bila tijekom njihova zajedničkog života nepresušna podrška.

Uvod

Karlo Paliska, umjetnik, rođen je 8. listopada 1938. godine u Labinu, u pitoreskom mjestu naziva Presika. Otac i majka od malih nogu usađivali su mu senzibilitet, želju i ljubav prema slikarstvu, grafici, graditeljstvu i konstrukciji. Tijekom svojeg života, stvorio je veliku zbirku radova koji danas krasi mnoge privatne i poslovne prostore. Akvarel, gvaš, tempera, uljani pastel, akril, ulje, kolaž, ugljen, grafit, kreda, flomaster... mnoge su slikarske i crtačke tehnike koje Paliska donosi u svojim radovima. Tijekom završnog rada dočarat ćemo njegov opus.

Predmet i cilj rada

Predmet ovoga rada jest istražiti umjetnika Karla Palisku, „putujući” kroz njegov život i visoko vrijedne radove koje je tijekom svojeg životnog stvaralaštva ostavio u nasljedstvo građanima diljem cijele Hrvatske i svijeta. Cilj rada je proširenje i produbljivanje znanja o Karlu Paliski te njegovu životnom putu.

Izvori podataka i metode prikupljanja

U radu je korištena ponajviše povijesna te metoda istraživanja.

Pri izradi rada, kao primarni izvor podataka, i to kroz cijeli završni rad korištena je monografija i retrospektiva izložbe Karla Paliske, naziva „Karlo Paliska”, autora Berislava Valušeka, izdana 2000. godine. Kao sekundarni izvor, zbog nezastupljenosti literaturnih podataka o samome umjetniku, korišteni su podaci s elektroničkih medija i tiskovina, te kataloga samostalnih izložbi.

Sadržaj i struktura rada

Rad je koncipiran na način da s uvodom i zaključkom sadrži osam poglavlja koja su u nastavku opisana.

U uvodnom poglavlju definirat će se predmet i cilj istraživanja, prikaz istraživačkih metoda koje će biti korištene u radu te o izvorima podataka. U prvom dijelu rada donosi se biografija umjetnika Karla Paliske uz zanimljivosti iz njegova života.

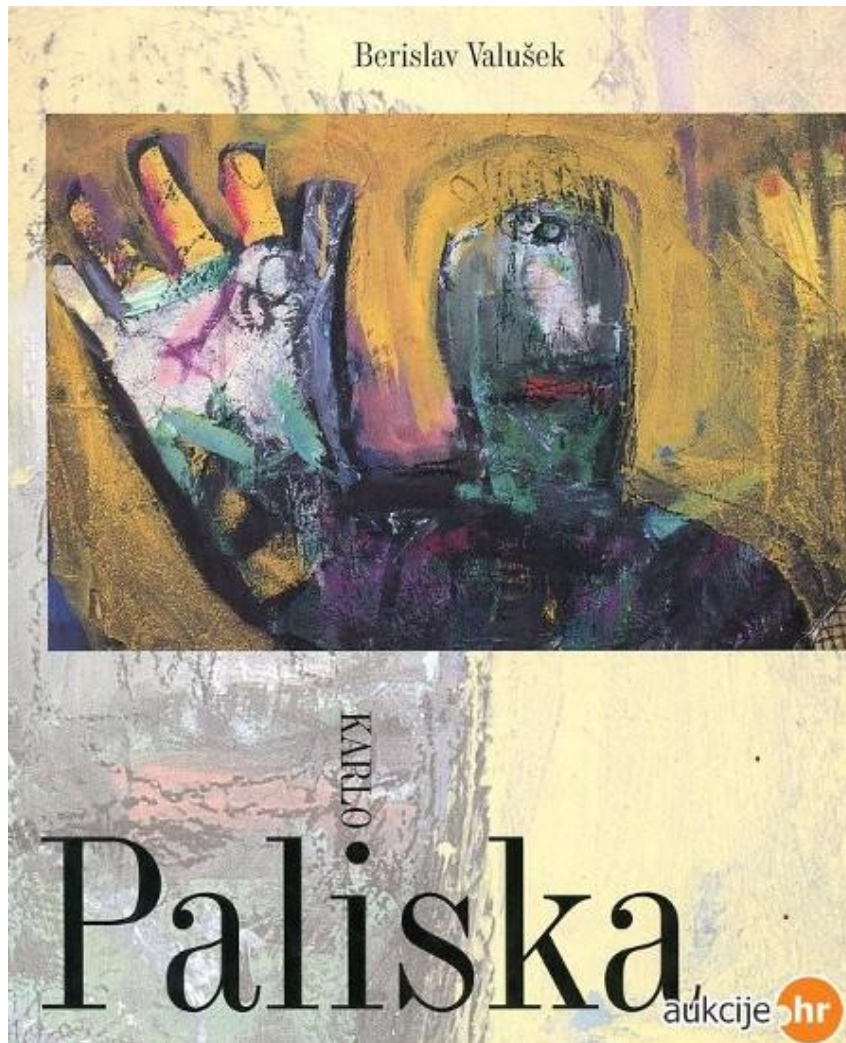
U drugome dijelu dočarani su radovi Karla Paliske kroz fotografije njegovih radova, koji se nalaze u Fundusu grada Pule.

Početak priče o Paliskinu životnom putu započinjemo u trećem poglavlju, te se ta priča proteže kroz četvrto i peto poglavlje. Saznajemo na koje su načine i koji profesori utjecali na Paliskin način razmišljanja i viđenja stvari oko sebe koju prenosi na papir, koliko je život i boravak u različitim gradovima Lijepe Naše ostavio traga na njemu te na koji način barata tehnikama te u koje vrijeme ga je određeno viđenje svijeta oko sebe okupiralo te je na taj način i stvarao određene radove.

Peto poglavlje donosi pregled održanih Paliskinih izložbi gdje kolege umjetnici govore i pišu o Paliski i njegovim radovima, dok se u šestom poglavlju bavimo pripravom za likovnu umjetnost u dječjem vrtiću.

Na kraju rada uz zaključak dat će se pregled korištene literature i izvora.

1. Životopis umjetnika Karla Paliske

Monografija: Berislav Valušek (2000): Karlo Paliska, Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre¹

Završni rad započinjemo upoznavanjem s umjetnikom Karlom Paliskom i njegovim životnim putem. Istražujemo umjetnika polaskom od rođenja, tijekom njegova obrazovanja, obiteljskog života i opusa njegova djelovanja kao umjetnika.

¹ Izvor:

https://www.google.hr/search?q=monografija+berislav+valu%C5%A1ek&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj1LeOstrbAhXDEywKHc5IAiAQ_AUICigB&biw=1280&bih=556#imgsrc=kDWLNhFuB70M0M:

1.1. Životni put

Doc. Aleksandra Rotar na svom predavanju održanom 2001. godine „O talentima u hrvatskom slikarstvu – Alojz Testen i Karlo Paliska“ o Paliski navodi kako se osim slikarstva bavio i izučavanjem i obradom graditeljskog nasljeđa. „Grafički odjel u Školi za primijenjenu umjetnost u Zagrebu završio je 1959. godine, dok je diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, klasa profesora Ive Šebalja 1965. godine.“²

Odrastao je u revolucionarnoj obitelji te s bratom Fabiom upijao sokove, mirise i boje šuma i polja Labinštine te gledao u daljini, blistavo, oko rabačke uvale i daleku snježnu Učku. Od majke Pierine naslijedio je senzibilitet za lijepo, a od oca Karla osjećaj za graditeljstvo i konstrukciju. Ti sokovi koje je u najranijem djetinjstvu uspio oblikovati su njegova umjetnička priroda.³

„Niže razrede osnovne škole pohađao je u Labinu, prelijepom starom gradu koji se kao El Greco's Toledo gospodarski uzdiže iznad raške doline. Više razrede osnovne škole pohađao je u Rijeci kraj Guvernerske palače. Urbani ambijenti lučkog grada u njemu su razvili osjećaj za graditeljstvo kojim će se kasnije intenzivno baviti. Srednju školu primijenjenih umjetnosti okončao je u Zagrebu na grafičkom odsjeku, a u đaćkom domu naučio se sam boriti za život i polako ponirati u svijet umjetnosti. Bio je zapažen već kao srednjoškolac, a nagrađeni radovi bili su objavljivani u srednjoškolskom listu 'Polet'. Profesori su ga voljeli. Nakon 20 godina života i rada u Puli njegov stari profesor Stjepan Kukec poslao mu je njegove srednjoškolske crteže uz lijepa sjećanja.“⁴

² Valušek, B. (2000): Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 201.

³ Ibid., str. 203.

⁴ Ibid.

1.1.1. Upoznavanje supruge i selidba u Pulu

Karlo Paliska studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu i bio je izuzetan student. Profesor Raul Goldoni jednom je prilikom rekao: *Karlo, tvoja slika je iza platna.*⁵

Na istom odsjeku upoznao je svoju buduću suprugu Veru Kos, Zagrepčanku, kćer pjesnika Vinka Kosa i sestru poznate šansonijerke Lade Kos. Tako Karlo nikad nije prekinuo vezu sa Zagrebom jer su se u toj obiteljskoj kući sastajali slikari, pjesnici, glazbenici, a Lada je gotovo uvijek Karlu otvarala izložbe i to je uvijek bio svečani likovno-glazbeni doživljaj.⁶

Nakon vjenčanja 1966. godine Paliska se seli u Pulu i zapošljava se u Zavodu za urbanizam i komunalne poslove, gdje do umirovljenja 1991. godine radi na očuvanju graditeljskog nasljeđa. S puno senzibiliteta i odgovornosti želi obnoviti i sačuvati autohtone građevine stare jezgre grada Pule. Vraćao je kamene dovratnike na kuće skidajući nakaradne konstrukcije, određivao boje fasada pomno ispitujući prvotno stanje, a na obnovljenoj zgradi Istarskog narodnog kazališta u Puli izveden je mural⁷ prema njegovu crtežu. Povrh toga rekonstruirao je ulične svjetiljke u starom gradu i izgradio nacрте za velike tapiserije koje krasi svečanu dvoranu Gradske palače.

1.1.2. Izložba za izložbom

Godine 1973. Karlo Paliska dobio je donaciju Republike Hrvatske za uređenje ateljea, koji je dijelio sa suprugom Verom, a tada je započeo i njegov uspon, zaredale su izložbe za izložbom i nagrade. Član je Labinskih atelijera od 1968. godine, udruge koja je okupila slikare, kipare i grafičare rodom iz Labina, ali i njihove supruge umjetnice.

⁵ Valušek, B. (2000): Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 203.

⁶ Ibid.

⁷ Mural je slika urađena na zidu ili nekoj drugoj velikoj zidanoj površini.

Labinskim atelijerima dao je ime akademik Branko Fučić. Berislav Valušek⁸ u svom tekstu ističe da kada je slikar Gualtiero Mocenni uz svoje radove na izložbi *Lago Maggiore* izložio i Karlove slike, dobivene u međusobnoj razmjeni, Karlo je nagrađen diplomom i brončanom medaljom. Paliska se uvijek odazivao humanitarnim akcijama, želeći svoj rad darovati onima kojima je najpotrebnije: za obnovu INK u Puli, za Dječji dom u Karlovcu – kolonija ZILIK, u Domovinskom ratu za djecu prognanike, djecu s cerebralnom paralizom, za Dječji dom Maestral u Kaštel Lukšiću, za obnovu crkve Blažene Djevice Marije u Labinu, za obnovu crkve u Okučanima, a 2000. godine na poziv Galerije umjetnika Slavonskog Broda – za izložbu „Branko Ružić i suvremenici” te za obnovu talijanskog doma *Circolo* u Puli.

Djela mu se nalaze i u muzejima i javnim prostorima, a neki od njih su: Narodni muzej Labin, Zavičajni muzej Rovinj, Gradski muzej Vukovara, Iloka, Slavonskog Broda, Požege, Fundus grada Pule, Sveučilišna knjižnica Pula, zgrada osiguranja u Puli, Istarska banka, Gradska palača u Puli, Filozofski Fakultet u Puli i mnogi ostali.

Zajednici Talijana Pula donirao je sliku rađenu akvarelom naziva „Krajolik“ dimenzija 29 x 40 cm (1967). Općoj bolnici Pula donirao je akvarel naslova „Ljudi u prostoru“ dimenzija 40 x 28 cm (2001), djelo je dokumentirano u katalogu naslovljeno „Darovati ljepotu“ prigodom čega su i mnogi drugi umjetnici članovi Hrvatskog društva likovnih umjetnika Istre također darovali svoja djela. Tristotinjak slika nalazi se u mnogim privatnim umjetničkim zbirkama. Na međunarodnom Likovnom simpoziju Medulin u Medulinu, sudjelovao je skupa sa Verom Kos Paliska. Dvije njegove slike sa Sinfוזija nalaze se u Fundusu Arena turista Pula-Medulin. Jedna se njegova gbrافika duboko tiska, suha igla nalazi u grafičkoj mapi „slovo-slika-riječ“.

Izdavač grafičke mape je Gradska knjižnica i čitaonica u Puli.

Listajući kataloge nastale kroz dugi niz godina, možemo ustvrditi da je Karlo Paliska najviše bio zaokupljen istarskim krajolikom i čovjekom, dramom 20. stoljeća, a iščitavajući kratke osvrtе možemo dobiti uvid u njegov neumorni rad. Otišao je prerano u mirovinu, 1991. godine, nakon što je naglo gotovo izgubio sluh, ali je zato svoju introvertiranu prirodu pretočio u veliki opus.

⁸ Valušek, B. (2000), Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 204.

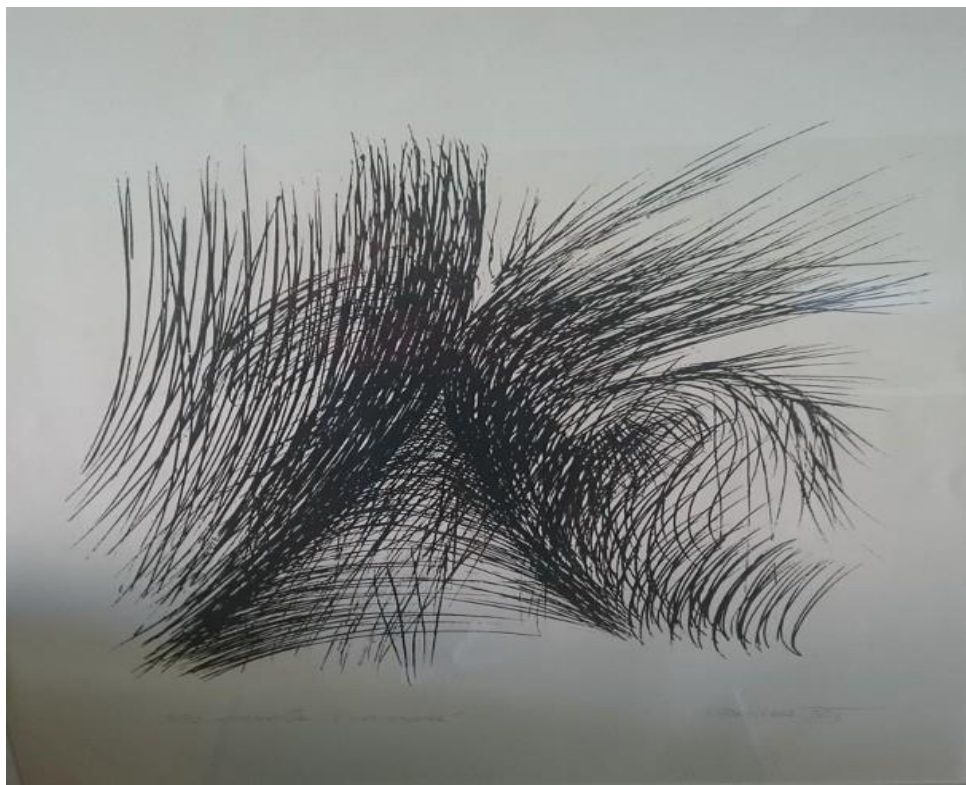
U ovim crtama života treba spomenuti kritičare i povjesničare umjetnosti koji su davali podršku umjetniku, pošteno iščitavajući njegov izričaj: Vanda Ekl, Tullio Vorano, Gorka Ostojić Cvajner, Oto Širec, Vladimir Maleković, Tonko Maroević, Vlado Bužančić, Milan Zinaić, Boris Vižintin, Ervin Dubrović, Juraj Baldani, Daina Glavošić, Zvonko Maković, Branka Arh, Darko Glavan, Mladen Lučić, Leonida Kovač i drugi.

Književnici i novinari također se nalaze među onima koji su svojim riječima podržavali Paliskin životni put: Tatijana Arambašin Slišković, Danijel Načinović, Boško Obradović, Budimir Žižović, Josip Škunca, Darko Krušić, Tanja Štambuk, Ante Kovač, Danijel Mikulaco, Mate Ćurić. Obiteljski dom i slikarstvo glavna su utočišta Karla Paliske – to je njegov život i, kako sam Paliska kaže:

Moje slikarstvo ima smisla dok postavlja pitanja.

2. Fundus grada Pule

Drugo poglavlje pobliže će nas upoznati s djelom Karla Paliske. U nastavku su fotografije Paliskinih radova koje je fotografirala autorica ovoga završnog rada. Uvrštena djela nalaze se u zgradi Istarskog narodnog kazališta u Puli, tj. u prostorijama Fundusa umjetničkih djela grada Pule. Djela su fotografirana uz dozvolu voditelja galerije Fundusa, Erosa Čakića. Karlo Paliska koristio se raznim slikarskim, crtačkim i grafičkim tehnikama, od svilotiska, kolaža, pastela, uljanih boja, ugljena, tuša i ostalih koje ćemo pobliže promotriti u nastavku.

Reprodukcija 1. „Život trava” – svilotisak, papir, 103 x 69 cm, 1979. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Reprodukcija 1. pod nazivom „Život trava” rađena je 1979. godine tehnikom svilotiska. Autor se koristio oštrim potezima uz pokoje mekše dodire rukom kako bi dočarao čvrstoću i nježnost vlasi trave. Tehnika svilotiska ne počinje prvo otiskom. Prije realizacije svilotiska ili sitotiska mora se praviti crtež. Crtež crnom bojom sastoji se od rukom povučenih crta koje su u okomitom, vodoravnom, dijagonalnom smjeru i prate jedna drugu, umjereno su oble i

pokazuju žestinu umjetnikove nutrine. Veća se dinamika osjeća u dijelovima crteža gdje se skupine crta kreću u raznim smjerovima. Kontrast između svijetlih i tamnih tonova osjeća se u centralnom dijelu crteža, odnosno grafike. Taj centralni dio podsjeća donekle na formu trokuta, špicom okrenutim prema gore. Uspješno je dočarao prirodnu slobodu rasta i kretanja nepokošenih trava. Esencija crteža su crte različitih dužina u središtima jednakih debljina.⁹

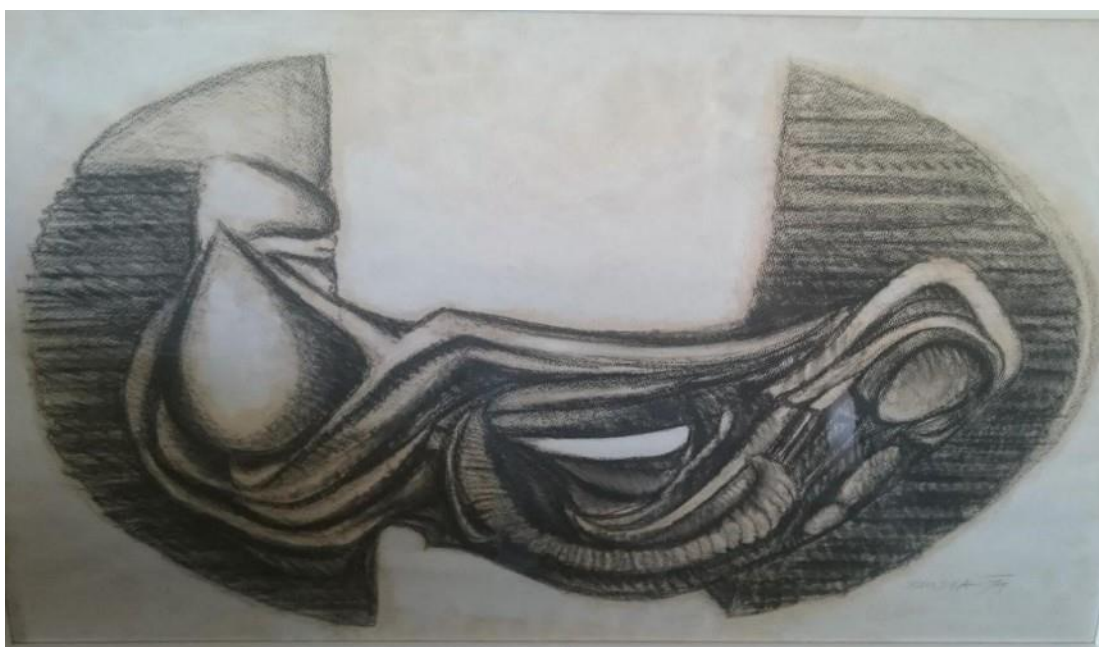

Reprodukcija 2. „Bez naslova” – crtež, papir u boji, ugljen, 70 x 100 cm, 1979. godine
Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Crtež na Reprodukciji 2. nastao je 1979. godine. Naslov djela je „Bez naziva”. Lagani i zaobljeni potezi štapića ugljena doprinose osjećaju mekoće i nježnosti samog crteža. Ugljen je izvanredno mekan, te je prašnjave strukture. Ugljenom se mogu izvlačiti crte različitih debljina, plohe mogu biti različitih tonova, od blijedo sivih do tamnosivih, crnih tonova. Ta karakteristika omogućuje kontrastno harmonično crtanje, postizanje finih nijansi kojima se mogu izraziti tekture strukture materijala, atmosfere volumena, svjetla i sjene.

⁹ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Budući da je ugljen mekan, prilikom crtanja drhtaj ruke će ostaviti trag na papiru. Ugljenom je lakše ostvariti veći dojam slike na papiru, možemo izraženije crtati, ali u tom slučaju crtamo šiljatim dijelom ugljena. Kada se crta ugljenom, preporučen je hrapaviji papir zbog njegove strukture ljepšeg crtanja. Dimenzije rada su velike, što priliči tehnici ugljena na papiru. Forma je zatvorena crtom odnosno obojanim ploham koje dopiru sve do donjeg ruba papira. Simetriju tog amornog oblika razbijaju svijetle plohe, jedna s lijeve, dvije s desne strane.¹⁰

Reprodukcija 3. „Bez naziva” – kombinirana, crtež, papir u boji, ugljen, bijela tempera, 69 x 100 cm, 1979. godine
Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

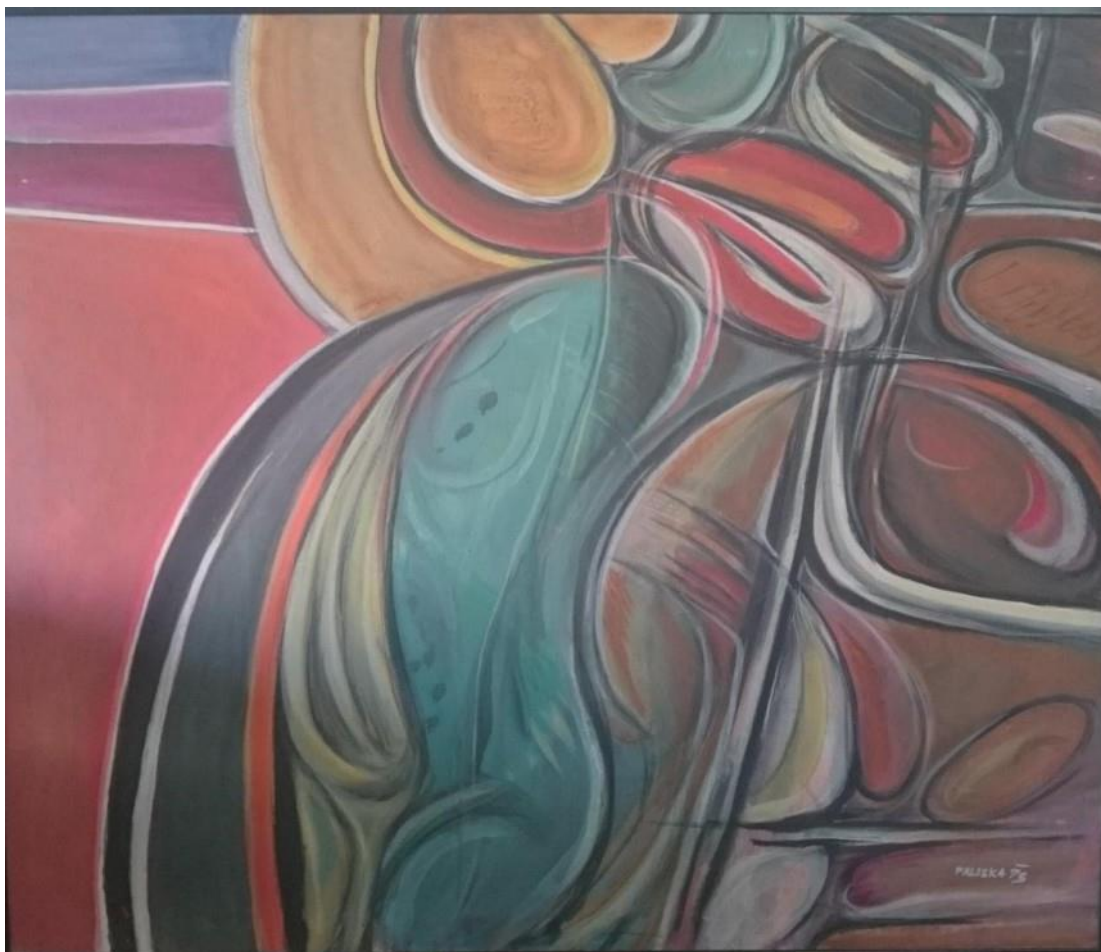
Reprodukcija 3. prikazuje crtež nastao 1979. godine, također naslova „Bez naziva”; nastala je kombiniranom tehnikom. Potezima ugljena i kasnijim nadopunjavanjem temperom pokušala se stvoriti čvrstoća i stabilnost slike, no uz omekšavanje i odmak od strogoće uz pomoć tempere koja je uspjela doprinijeti laganom osjećaju dubine na radu.

¹⁰ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Riječ *tempera* dolazi od srednjovjekovne latinske riječi *temperare* što znači miješati. Tempere su zanimljive likovne tehnike jer se mogu međusobno miješati da bismo dobili boju koju želimo i mogu se koristiti na raznim podlogama, mogu biti u većim i manjim pakiranjima – veće za velike podloge, a ima ih i u malim pakiranjima. Kada se slika temperom i kada se crtež osuši može doći do pucanja slike, što se dogodi ako stavimo deblji sloj tempere, i ako je prilikom crtanja dodana boja u temperu. Temperom se može lijepo slikati jer mješavinom boja dobivamo lijepe tonove i nijanse na papiru.

Crtež je nastao povlačenjem sigurnih linija. Na izgled je simetričan, tu simetriju razbija u centralnom vodoravnom položaju smještena kompozicija, igra svijetlim i tamnim tonovima. Crtež je velikih dimenzija. Što su veće dimenzije papira, tim se ugljenom, odnosno ugljenim štapićima može postići više detalja. Karlo Paliska radi na svoj osebujan način rasnog crtača.¹¹

¹¹ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

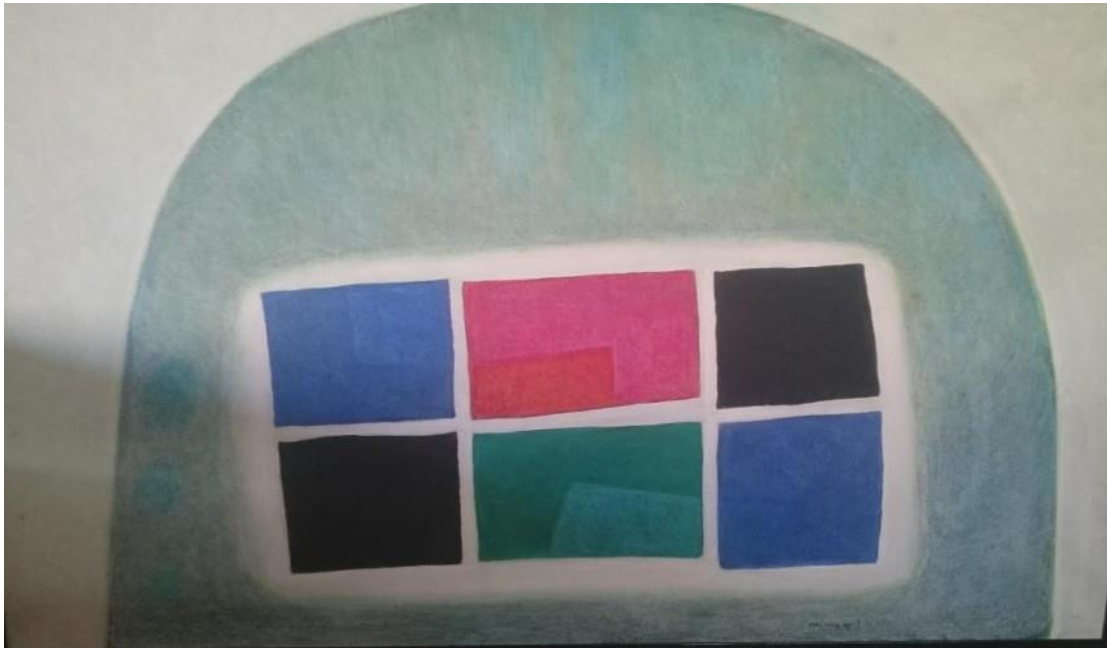

Reprodukcija 4. „Prisustvo mora“ – kombinirana, platno, 99 x 99 cm, 1973. godine
Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Reprodukcija slike nastala 1973. godine naziva „Prisustvo mora“ rađena je kombiniranom tehnikom. Pokreti kista i ruke su u isti mah lagani i oštri, no opet slika ne daje dojam ni strogoće ni prevelike mekoće. Odlična izbalansiranost kolorita i linija prikazuje nam autorovo tadašnje poimanje i viđenje motiva.

Likovni umjetnici slikari često pribjegavaju radu na papirima. Slikarska platna zauzimaju puno više mjesta u ateljeu. Stoga kod produktivnih umjetnika postoji opterećenje u njihovu skladištenju. Financijski, papiri su puno dostupniji tako da nerijetko umjetnici eksperimentiraju na papirima. Slika na platnu „Prisustvo mora“ je puna oblikih tamnih crta koje joj daju veću dinamiku; bijele, oker, smeđe, zagasito zelene crte različitih širina, duljina, smjerova kretanja pojačavaju kretanja zornih crta. Njihova se dinamika osjeća u tri četvrtine slike u desnom dijelu. Jedna četvrtina slike, tj. lijevi okomiti dio je

u donjem dijelu blago toniran tercijarnom smeđom bojom koja u gornjem dijelu prelazi u zagasito crvenu. Iznad te dominirajuće plohe tog dijela slike nalaze se dvije bijele. Crte pretežno vodoravnog smjera dočaravaju blagost, horizont, mirnoću i staloženost pejzaža.

Reprodukcija 5. „Polja u brijegu” – kombinirana, platno, 85,2 x 120 cm, 1975. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Reprodukcija slike naziva „Polja u brijegu“ rađena je 1975. godine kombiniranom tehnikom. Slika „Polja u brijegu“ sastoji se od dvodimenzionalnih formi. Podsjeća na formu crteža s već opisane reprodukcije broj 2. U tu plohu, s gornje strane obojanu u svjetloplavu boju, Paliska smješta šest, u dva reda vodoravno postavljenih, nepravilnih kvadrata odnosno pravokutnika. U gornjem redu su obojani kako slijedi: u plavu, crvenu, crnu.

U donjem redu su obojani u crnu, zelenu, plavu boju. Centar slike privlači najviše pažnje jer su crveni i zeleni prostor smješteni jedan iznad drugoga, odvaja ih tek tanka bijela crta. Crvena i zelena boja su komplementarne i

pripadaju paru komplementarnih boja koji je agresivniji kod ostala dva para boja.

Time je akcent na formi polja koja nerijetko na tlocrtu upravo tako izgledaju. I brijeg i polja, koji su glavni motivi slike, naslikani su pojednostavljeno, nalik su dječjem crtežu. Djeca uzrasta od 4 do 6 godina, ovisno o psihofizičkoj zrelosti, upravo na takav način prikazuju stvarnost oko sebe.¹²

Reprodukcija 6. „Grafička mapa, Antički spomenici Pule – Rimska Arena”, sedmi list – svilotisak, papir, 49 x 35 cm, 1989. – 1995. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Slika Amfiteatra nastala u sklopu grafičke mape u razdoblju od 1989. do 1995. godine prikazuje motiv vrlo koloristički, uz hrabre poteze perom.

Princip rada svilotiskom ili sitotiskom je taj da kroz svilu, odnosno njezine otvore stavljamo boju na papir, platno, drvo ili neke druge podloge.

¹² Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Takva se tehnika naziva sitotisak jer kroz sito od svile stavljamo boju na papir. Rad tom tehnikom potrebuje prirodnu svilu. Postoji svila različitih gustoća o čemu ovisi i kvaliteta otiska. Boja se kroz sito utiskuje raklom koji može biti izrađen od gume ili drva.¹³

Reprodukcija 7. „Kompozicija II” – kombinirana, papir, 20,5 x 29 cm, 2007. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Slika naziva „Kompozicija II” nastala 2007. godine prikazuje položaj tijela. Slika je rađena na malom formatu papira kombiniranom tehnikom. Paliska kao da se koristi vertikalnom perspektivom u dočaravanju scene u prostoru. Vertikalnom perspektivom služili su se stari Egipćani. Figure su postavljene u tri vodoravna niza, one su nacrtane i naslikane u različitim položajima, neke su prikazane frontalno, pojedine bočno. Dominira centralni dio plohe u kojem ima više žutom bojom obojanih dijelova ploha.

¹³ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Reprodukcija 8. „Kompozicija I” – kombinirana, papir, 20,5 x 29 cm, 2007. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Slika naziva „Kompozicija I” nastala 2007. godine prikazuje ekspresije (mimike) ljudskih lica i poza. Aleksandra Rotar je vezano za ovu sliku izjavila sljedeće: „Iz ove slike se vrlo lako da iščitati zlatni rez, tim više što je slika podijeljena u plohe nalik na kutijice. U središnjoj vodoravno postavljenoj plohi forme pravokutnika nacrtan je gornji dio lica, muškarac ili žena. Širom otvorenih očiju, kao da se nečemu čudi. Lijevo od te plohe je nacrtana figura nalik na djevojčicu. Način je to crtanja kako petogodišnjaci realiziraju motiv djevojčice koja nosi haljinu. Ispod plohe s crtežom gornjeg dijela lica, nalazi se jedna manja ploha, pravokutnik u kojem su nacrtana tri lica, ekspresivna portreta u Karlovom stilu crtanja. Niže od tih portreta daju se naslutiti još tri portreta, međutim na njima nisu nacrtani detalji. Lijevo i desno centralno postavljenih crteža, crteži su figura ljudi koje su u određenom međusobnom odnosu.”¹⁴

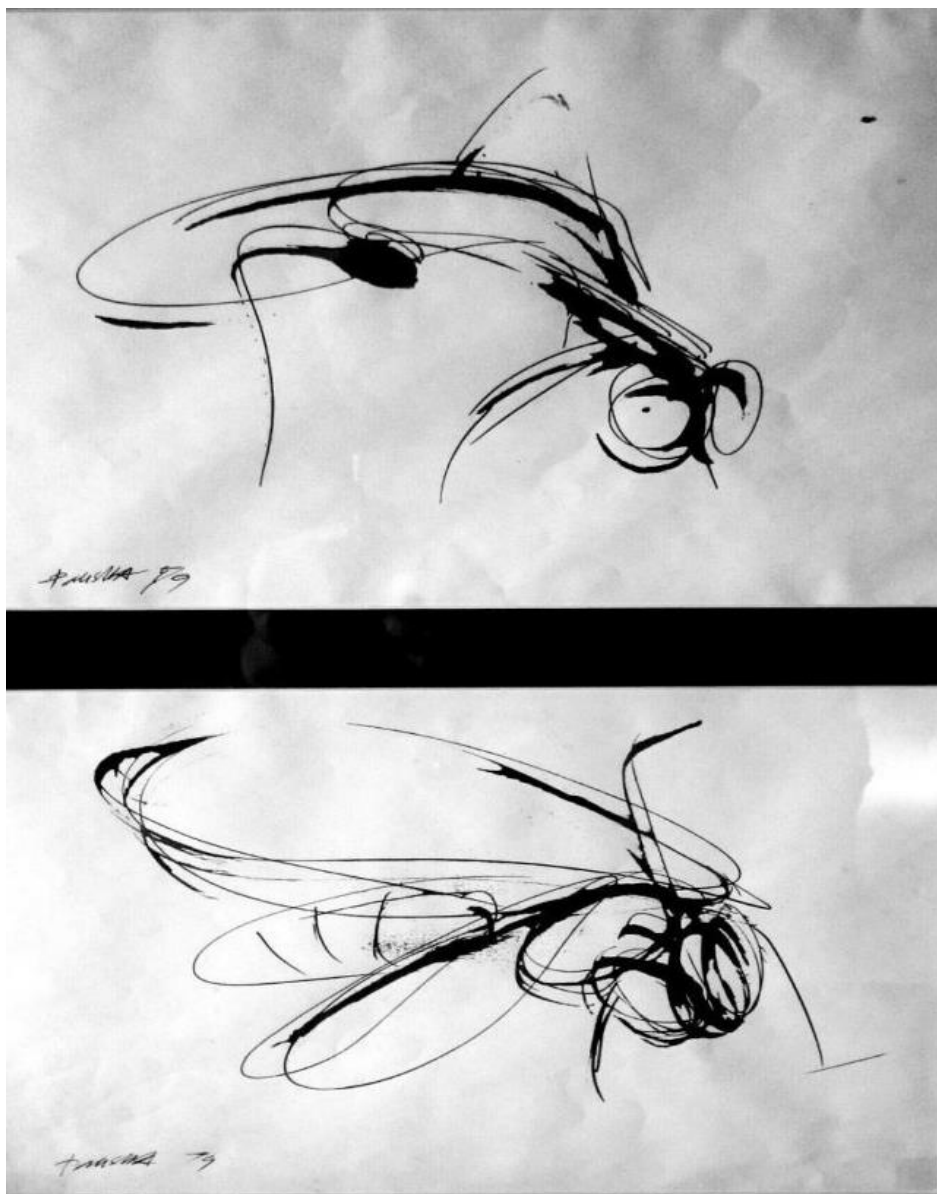
¹⁴ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Reprodukcija 9. „Bez naziva (tri glave)” – uljni pastel, papir, 31 x 76 cm, 1994. godine
Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Slika nastala 1994. godine, „Bez naziva (tri glave)”, prikazuje tri portreta nepoznate osobe. Uljani pastel je mekana slikarska tehnika, oni se prave u dugačkim tankim štapićima, možemo ga i razmazati prstima zbog njegove mekane strukture, te crtati po papiru. Pasteli dolaze u raznim bojama, a samom njihovom strukturom slike mogu biti lijepih nijansa i puno šarenih boja. Jednostavnije je raditi uljanim pastelom zbog intenzivnijih boja. Takav način crtanja i slikanja odražava visoki stupanj kreativnosti umjetnika.¹⁵

¹⁵ Iz konzultacija s mentoricom Aleksandrom Rotar.

Reprodukcija 10. „Kukci” – tuš, papir, 21 x 29,5 cm, 1978. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Crtež naziva „Kukci”, nastao tehnikom tuša 1978. godine, u oštrim potezima prikazuje kukce velikih očiju i s krilima koja kao da se pokreću. Crteži su vjerojatno kroki.¹⁶

¹⁶ Kroki – dolazi od francuske riječi *croquis*; brz i nedovršen crtež živog modela. Obično je gotov za nekoliko minuta nakon čega model promijeni pozu da bi se mogao nacrtati novi kroki.

Reprodukcija 11. „Kukac i ptica“ – ulje, karton, 43 x 58,3 cm, 1979. godine

Izvor: Fundus grada Pule, INK, fotografirala Eni Bijasović©

Slika naziva „Kukac i ptica“ nastala 1979. godine u plavom tonalitetu i blagim potezima prikazuje kukca i pticu.

Uljane boje su masne boje koje nastaju mješavinom raznih ulja kao što su orahovo, laneno i makovo ulje. Zbog svoje masnoće uljane boje daju visoki sjaj prilikom slikanja, mogu se nanositi u tankom i debelom sloju. Boje se na podlogu nanose kistom raznih veličina, mogu se nanositi i spužvicom i lopaticom namijenjenom za slikarstvo. Uljanim bojama se može slikati lazurno ili pastuozno. Lazurno slikanje je slikanje uz upotrebu veće količine ulja i razrjeđivača. Efekt je sličan kao kod akvarela. Pastuozno slikanje je slikanje uz minimalnu upotrebu ulja i razrjeđivača za razrjeđivanje boje. Pastuozno se može slikati i uz upotrebu špahtle kojom se po platnu i drugim podlogama raznose veće količine guste boje. Lazurno slikanje podrazumijeva prozirnost boje, a pastuozno slikanje podrazumijeva neprozirno slikanje s većim intenzitetom boje.

3. Izoliranost je samo točka na papiru

3.1. Problem izolacije i dobrovoljne samoizolacije

Povijest hrvatske moderne i suvremene umjetnosti povijest je nesretnih ili tragičnih umjetničkih sudbina. U vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, vrijeme prvih modernističkih pokreta, Hrvatska je teška provincija u kojoj tek pojedinci imaju informacije o tome što se događa u svijetu, no usprkos svojoj izoliranosti Hrvatska ipak nekako uspijeva održati korak sa zbivanjima, uglavnom preko pojedinaca koji se odlučuju u taj svijet ući.¹⁷

Prva je Jugoslavija po svom društveno-ekonomskom ustroju pripadala Zapadu, ali je još uvijek bila predaleko od onoga što bi trebala biti. U drugoj, socijalističkoj Jugoslaviji izolacija je bila dvostruka, najprije politička, a onda i gospodarstvena. Da stvar bude još gora, centralizam nije davao previše mogućnosti i priliku ostalim kulturnim i umjetničkim centrima kao što su bili Zagreb ili Ljubljana, a o Rijeci, Osijeku ili Puli da i ne govorimo.¹⁸

Hrvatska stvarnost tih ranih pedesetih godina, kada je socrealizam polako prestajao biti državnom umjetnošću, na nekoliko je razina nepovoljna, prije svega zato što je Jugoslavija umjetnička provincija, zatim zbog perifernosti Hrvatske i Zagreba kao umjetničkog središta u odnosu na Beograd, te na kraju zbog malo ili slabo razvijenog umjetničkog života u regionalnim središtima. Zagreb je za Palisku, u vrijeme dok je pohađao Školu primijenjenih umjetnosti (1953. – 1959.) i Akademiju likovnih umjetnosti (1961. – 1965.) ipak i usprkos svemu, mjesto na kojemu može doći do informacije, te i naučiti zanat, ali je zato povratak u Pulu 1965. godine trenutak u kojem se presijecaju sve veze s bilo kakvim aktivitetom.¹⁹

¹⁷ Valušek, B. (2000), Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 4.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

3.2. Sudbina mrtvog kuta

Tekst Vlastimira Kusika objavljen 1993. godine o odnosu centra i periferije u hrvatskoj umjetničkoj realnosti ranih dvadesetih godina vrlo se lako može upotrijebiti i za situaciju u Jugoslaviji druge polovice šezdesetih kada se Paliska vraća u Pulu:

(...) s jedne strane umjetnici u provinciji nastaju i nestaju proždireni paklom, ponajprije vlastite sredine, ali i odnosom centra koji nema nikakve volje, znanja i razumijevanja za bilo što drugo što nije nastalo u njegovoj sredini, da bi s druge strane, taj isti centar protežirao ne umjetnike, već odnose koji ne idu na ruku samim umjetnicima što u toj sredini stvaraju. Ovo... nije priča o neshvaćenim umjetnicima u provinciji, već priča o potrebi drugačijih odnosa koji bi morali imati na pameti da se provincija ne može samo kreirati kao duh dorastao svojim obavezama, ako nije kreiran centrom kao medijatorom vrlo određene profesionalne etike ponašanja.²⁰

Ivi Kalini²¹ dogodilo se nešto slično u Opatiji. No, Paliskin primjer nije jednak Kalininom iako je sličan. Kalina se vraća u Opatiju također šezdesetih godina, nakon Zagreba, i uranja u opatijski *splendid isolation spleen*, tj. samoizolaciju, samo potiskivanje na rub na mjestu na kojem će „unutrašnja nužnost“ ili ishlapiti ili se održati.

Paliskina Pula je točka mirovanja koja je i provincijska i periferijska i granična, ali je isto tako u šezdesetim godinama dvadesetog stoljeća „mrtvi kut“ ili „mrtvi rez“ bez ikakvih dodira sa Zagrebom, Ljubljanom, Trstom, Venecijom, svojim najbližim gradovima u kojima buja ili se odvija kakav-takav umjetnički život. Izdvojena pozicija Pule, grada koji je nakon II. svjetskog rata doslovce ispražnjen od svojih stanovnika nije slična čak ni riječkoj situaciji gdje se događaju riječki Saloni.

²⁰ Valušek, B. (2000): Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 6.

²¹ Ivo Kalina je jedan od prvih hrvatskih slikara informela i apstraktnog ekspresionizma. Izvor: <https://hr.m.wikipedia.org>

Zato nije neobično da se za Palisku, kao i mnoge druge umjetnike slične sudbine upotrebljavaju fraze poput vlastiti stil, netrendovska orijentacija, odustajanje od pomodnosti praćenja recentnih stilova i pravaca i tome slično. No te su fraze, koliko god zvučale kao alibi neažurnosti i neaktivnosti koja ih ne potiče niti traži, u Paliskinu slučaju točne.

4. Paliskin put ka umjetnosti

Nakon bivanja u rodnoj Presiki pokraj Labina, obitelj Paliska se 1947. godine seli u Rijeku. Iz tog riječkog razdoblja, Karlu Paliski ostala je u sjećanju izložba reprodukcija djela Van Gogha postavljena u Gradskoj čitaonici na Korzu, gdje se i danas znaju održavati edukativne izložbe. Bilo je to, po autorovim riječima, „otkriće jednog novog svijeta”, koji ga je u potpunosti zaokupio i odredio mu budućnost.

Paliska u Zagreb kreće 1953. godine kada se upisuje u Školu primijenjenih umjetnosti. Bio je to sretan trenutak jer se tih godina u Jugoslaviji, a naročito u Zagrebu, odvijao proces raskida sa socrealizmom. U to, herojsko doba, u Zagrebu je održano nekoliko povijesnih izložbi: izložba grupe EXAT 51 u društvu arhitekata Hrvatske (1953.), izložba petorice zagrebačkih umjetnika: Miljenka Stančića, Ljube Ivančića, Josipa Vanište, Valerije Michieli, Ivana Kožarića u Muzeju za umjetnosti i obrt (1955.), izložba skulptura i crteža H. Moorea u Umjetničkom paviljonu (1955.), zatim ne manje važne izložbe Antuna Motike i Oskara Hermana (1954.) te veći broj izložbi koje su došle iz inozemstva i dale hrvatskim umjetnicima osnovne informacije o tome što se događa na Zapadu.²²

4.1. Utjecaj Kinerta, Motike i Šebalja na Palisku

Dva profesora koja su predavala Paliski u Školi primijenjenih umjetnosti bili su Albert Kinert i Antun Motika.

Paliska za svojeg profesora kaže: „Kinert mi je usadio glad za linijom“, a ta je glad ostala neutažena sve do danas i prepoznaje se u svim onim naslagama crteža koji se već desetljećima talože u autorovu premalom ateljeu.

²² Valušek, B. (2000): Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 10.

Reprodukcija 12. Albert Kinert – „Bez naziva“, 369 x 283 cm

Izvor: likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/obrazovniweb/

Paliski je od Kinerta ostala uznemirena linija, često neoštra i isprekidana, koja svojim umnažanjima, križanjima, prepletima, rasterima koje tvori i svojim psihogramskim svojstvima ima vrijednost po sebi, samostalnost likovnog sadržaja, dok u isto vrijeme oblikuje asocijativno-figurativne senzacije. Svojim povijesnim podrijetlom ta je linija Kleovska i Paliska je rabi izravno s izvorišta i preko svojeg srednjoškolskog profesora oplemenjujući je vlastitim doprinosima.

Motika, koji mu je predavao akt na petoj godini srednje škole i čiju je izložbu staklenih skulptura Paliska vidio u Muzeju za umjetnosti i obrt u vrijeme svojeg školovanja, također mu je ostao trajnim uzorom.

Reprodukcija 13. Antun Motika – „Stakleni bik“, staklo bezbojno i obojano, 1956. godina, Italija 17 x 34,5 cm

Izvor: <http://athena.muio.hr/?object=linked&c2o=13377&page=3>

Kao što nam teorija kaosa dokazuje da nema slučajnosti, tako se i ova dva Istranina sigurno nisu slučajno sreli; Motikin sumarni, prhki i ležerni potez ostat će Paliski u trajnom nasljeđu, kao i čvrsta linearna kompozicija slike. Likovni događaj će uvijek biti i ostati linija, a manje ono što se događa između i unutar kloazoniranih polja. Ako mu je Kinert usadio glad za linijom, jer, ne zaboravimo da je Paliska u školi završio grafički odjel, tada je zacijelo glad za slikanjem barem djelomično zasluga Paliskina profesora na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, Ive Šebalja. Paliska će za sebe reći da je cijeli život pokušavao zadovoljiti glad za slikanjem, a tu vrstu gladi pronaći ćemo kako u Šebaljevim izjavama, tako i u slikama, tj. u cijelom onom mikrokozmosu koji Šebalja čini jednom od najznačajnijih figura u posljednjem hrvatskom slikarstvu. Šebaljevski zvuči i Paliskina izjava da mu se sumnja i vjera u ono što radi javlja u isto vrijeme pa će možda i to biti jednim od razloga što je uništio možda više slika negoli ih je sačuvao.

4.2. Apstraktno znači konkretno

Apstrakcija predstavlja mudrovanje, tj. udubljenost u misli, zamišljenost. Apstrakciju vrlo često definiramo kao nešto nestvarno i zamišljeno, nešto što postoji kao nedefiniran pojam; naša udubljenost u misli.

Valušek dalje piše:

„Zahvaljujući općoj klimi otopljavanja prema umjetnosti zapada i činjenici da su na zagrebačkoj Školi primijenjenih umjetnosti radili umjetnici od znanja i formata, Paliska je već tada mogao slikati i crtati apstraktno. No, apstrakcija nikad nije bila trajni ili intimni Paliskin izbor“.²³

²³ Valušek, B. (2000): *Karlo Paliska*, Pula, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 12.

“Apstrakcija mi nije išla. Nisam se mogao kretati u tom smjeru”²⁴, kaže umjetnik.

Možda je ipak točnija konstrukcija (bez obzira na autorove izjave), na što pokazuju svi kasniji radovi, da Paliska nikad nije inzistirao na privrednoj različitosti dihotomije apstraktno – figurativno, iz jednostavnog razloga što ta dvoznačna divizija u praksi umjetnosti ne postoji, već je umjetno stvorena u vrijeme kada je umjetnost dokazivala svoju samostalnost od vanjskog svijeta, u vrijeme kada je apstraktno značilo konkretno. Na Školi primijenjenih umjetnosti apstrakcija je bila vježba kako bi se usvojili svi elementi likovnog jezika, a nije bila krajnji cilj. Paliskini apstraktni radovi iz 1959. godine, u vrijeme kada je završavao školu, pokazuju svu zrelost njegova izraza i već tada suvereno baratanje jezikom koje se naslanja na iskustva Kleeja i suvremenika kakvi su bili Černjigoj, Kregart, Murtić, Kinert ili Sedej. Kada upisuje akademiju u Zagrebu 1961. godine, pa sve do 1965. godine, Paliska svojim studentskim radovima potvrđuje već prije iskazanu čvrstoću konstrukcije prostora i naglašene obrisne linije kada je riječ o figurama. Prva polovica šezdesetih godina, vrijeme Paliskina studiranja, vrijeme je enformela u Hrvatskoj koji je ponovno tek odraz onog što je na Zapadu već u smiraju. Nekoliko pokušaja nije dalo zadovoljavajuće rezultate, pa je taj eksperiment ubrzo napušten.

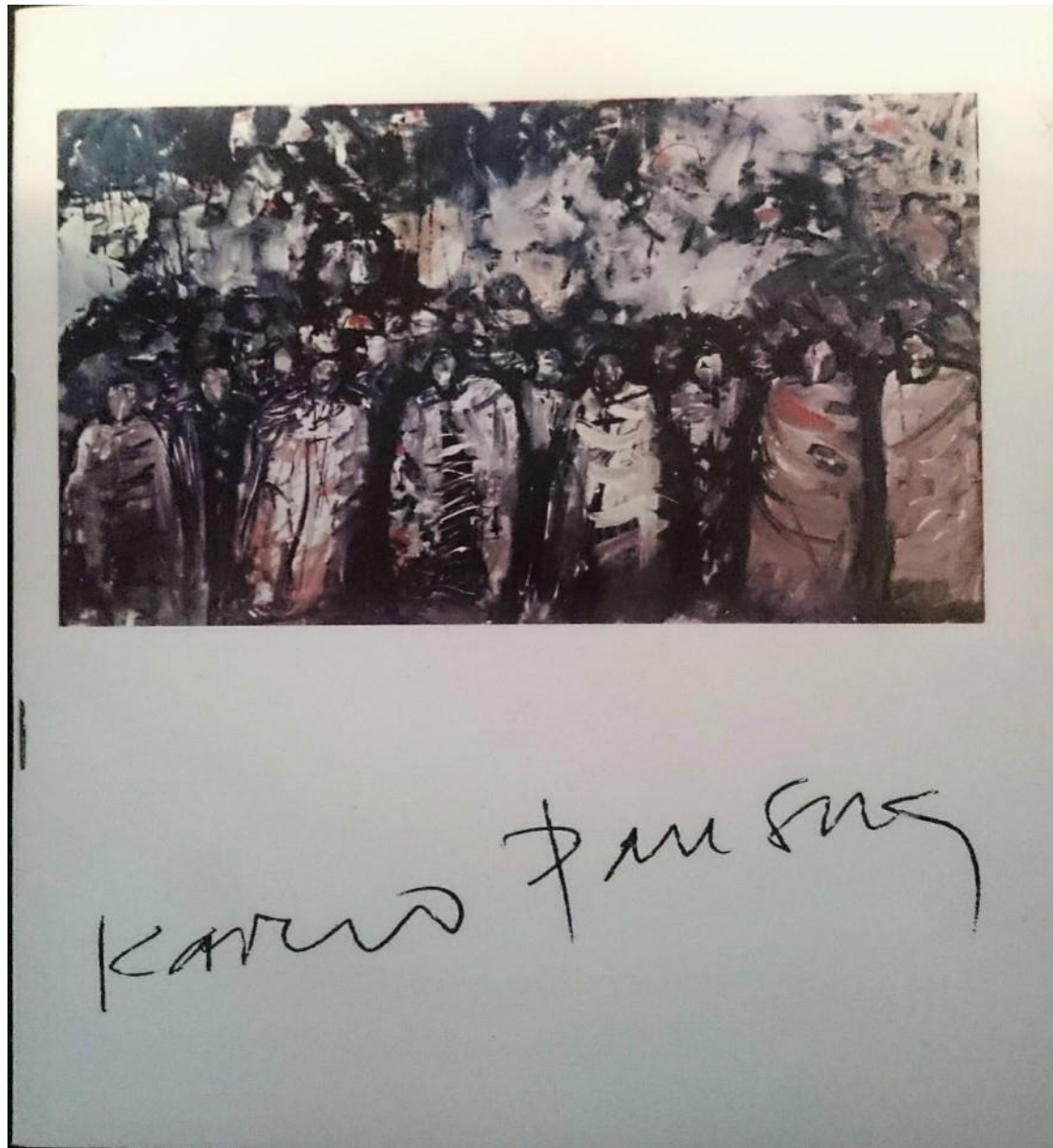
Na akademiji u Zagrebu ostale su i skulpture kojima možemo pridodati i reljefne slike, s malim dijelovima obojenog na površinu nalijepljenog drva, kao i polikromne skulpture apstraktne provenijencije, sve nastalo nakon povratka u Pulu, ali sva će ta istraživanja postati tek pokušaj kojima nije bilo dano da se razviju u nešto odlučujuće. Uz poduke na akademiji koje je dobivao od Šebalja, Goldonija (crtanje), Dalibora Pranča i Ružića, Paliska će u Puli otkriti da je slikanje (crtanje) njegova trajna umjetnička preokupacija, kao što je i umjetnost postala životna.²⁵

²⁴ Valušek, B. (2000): Karlo Paliska. Pula: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre, str. 12.

²⁵ Ibid.

5. O izlozbama Karla Paliske

U nastavku poglavlja donosimo riječi drugih umjetnika o Paliski i njegovim izloženim radovima, a izložbu organizira Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Rijeka.

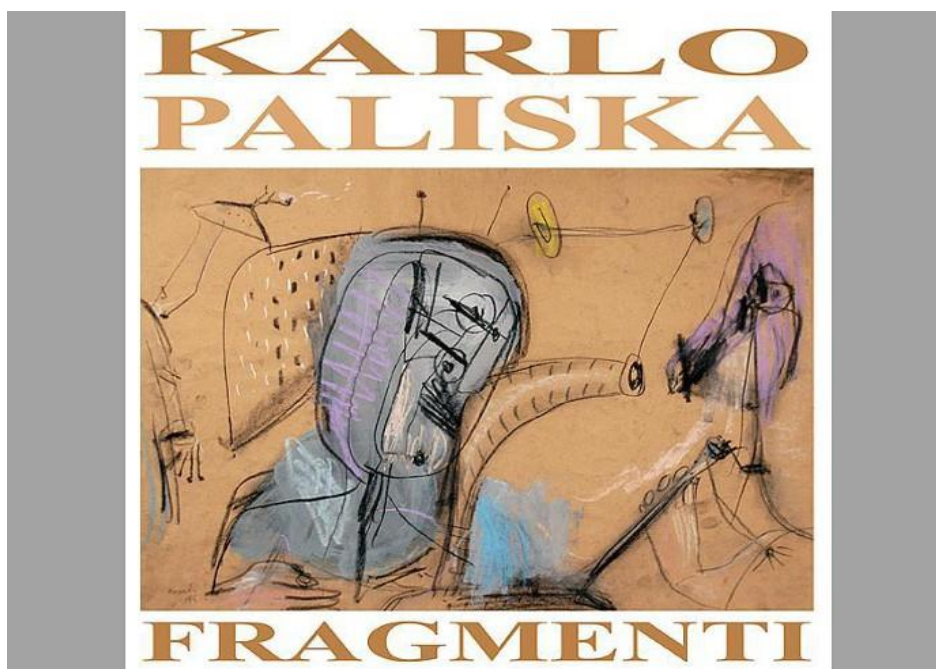
Reprodukcija 14. „Karlo Paliska, Gradina Trsat, Rijeka, listopad 1992. godine

Slikarstvo Karla Paliske je krajnje subjektivni, ispovjedni i osjećajni čin u koji je konstitutivno uvučen umni i stručni korektiv. Iz meditativnog i doživljajnog stožera izvire tematski odabir, izražajni slikarski vid, osobnost i osobenost umjetnika Karla Paliske.

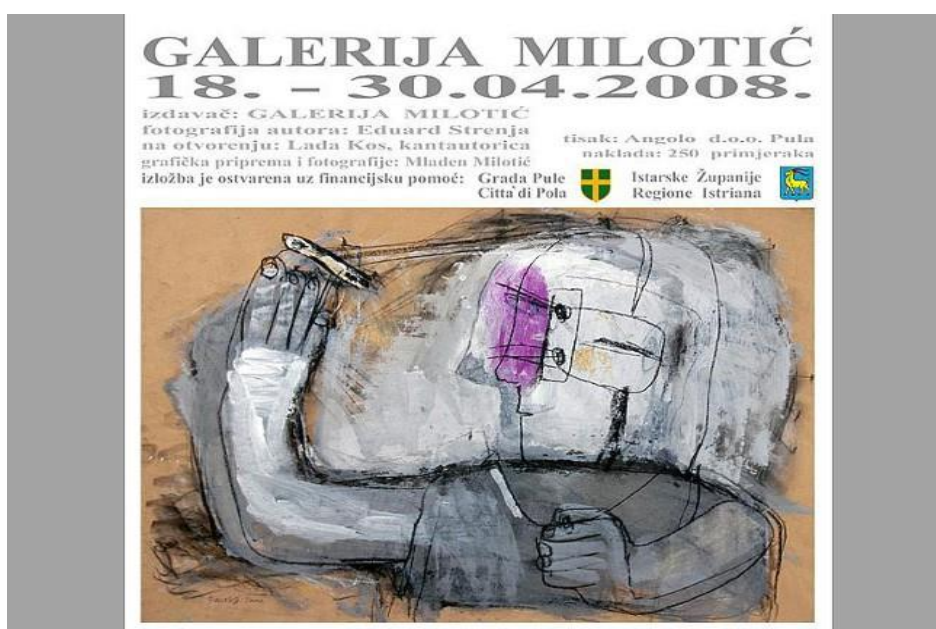
U osamljeničkom otklonu od foruma, s onu stranu publiciteta, izazova suvremene hitnje afirmacije, nastalo je djelo ozbiljna, zamišljena majstora koje odaje posvemašnju suglasnost ličnosti i izraza. Korijen osebnosti je u umjetnikovu biću, njegovoj osjećajnoj prirodi i temperamentu. Zbog toga je nepomućeno odan svojim sadržajima i slikarskom postupku, bez nepredvidivih promjena, ali u stalnim kreativnim pomacima i pikturalnoj živosti i istančanosti i u bogatstvu svoje izražajne konstante.

„Elegično su intonirane scene i prikazi, fenomenološki jasno sugerirane, s figurativnim vertikalno naglašenim ritmom ili kod emancipacije od likova sve do apstrakcije. Karlo Paliska ne provocira, ne cilja pričalački na potresne efekte, već likovnim sredstvom uvodi u dramatične košmare, u razorni nemir priviđanja. Uvijek je riječ o osjećajnoj suštini teme, transponiranoj u zagasitu kromatsku skalnu. Ekspresivna figura, čak i kad su istrgnute iz ravnoteže, djeluju kao simboli koji se rastvaraju u tjeskobnom, nespokojnom sjećanju. U gotovo dvodimenzionalnom prostoru, sadržaj je sažet ponajviše u brižnom njegovanju slikarske materije, u raskoši slikarskog ustrojstva, u kulturi izvedbe. Literarne su asocijacije prevedene u višeslojne kolorističke strukture, djeluju lakoća i težina, finalnost i otvorenost, evazivnost i koncentracija. Mehanizam sažimanja izraza u kromatske vrijednosti koje se međusobno određuju u odnosima gustoća i razrjeđenja, pulsacije i prosijavanje, zamagljenog svjetlosnog fluida i zračenja čiste boje – je savršen. Izražajnost materije je evokativna i kod tema iz 'olovnog vremena', jer nije riječ o opisu samih događaja već o prizivanju njihove doživljajne pobude. Pikturalna metafora u ozračju tankočutne sjete Karla Paliske.”

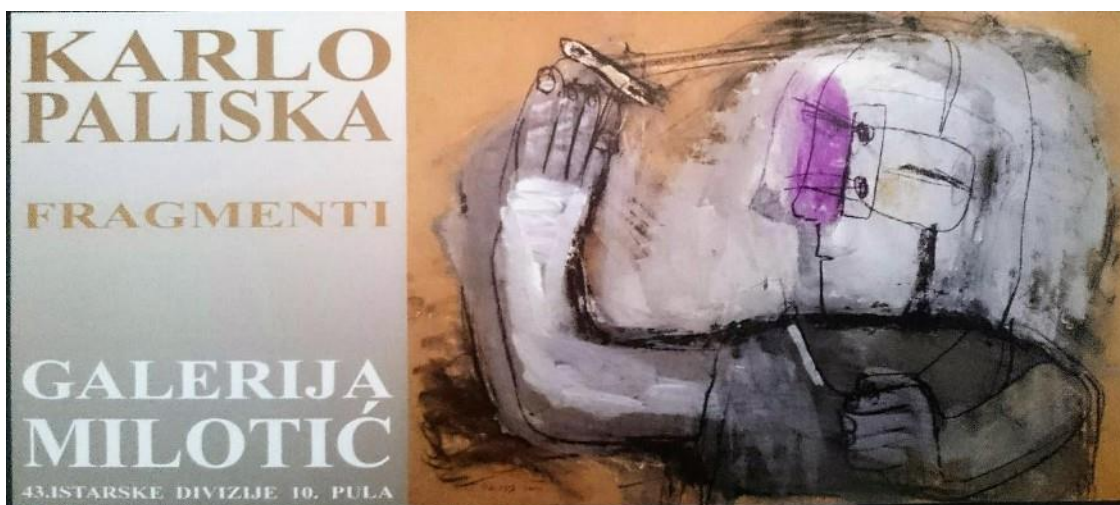
5.1. Galerija Milotić i „Fragmenti”

Reprodukcija 15. Naslovna stranica kataloga samostalne izložbe Karla Paliske, Galerija Milotić (2008), dimenzija kataloga 21 x 21 cm, broj stranica: četiri

Reprodukcija 16. Zadnja stranica kataloga samostalne izložbe Karla Paliske, Galerija Milotić (2008), dimenzija kataloga 21 x 21 cm, broj stranica: četiri

Reprodukcija 17. Naslovnica pozivnice, Karlo Paliska, samostalna izložba, Galerija Milotić „Fragmenti“ Pula, dimenzija 9 x 20 cm (2008)

Godine 2008. u prostorijama galerije Milotić u razdoblju od 18. do 30. travnja održana je izložba Paliskinih radova skupnog naziva „Fragmenti“. Prema dostupnim fotografijama izložbe na mrežnim stranicama Galerije Milotić jasno se nazire velika zainteresiranost puka za doživljavanjem i upijanjem njegovih radova izloženih njima pred očima. Stavljao je svoje materijale na internet. Galerija Milotić djelovala je na Kapitolinskom trgu u Puli, sve do preseljenja u novootvoreni veći prostor u Ulici 43. istarske divizije 10, Pula. Vlasnik galerije Mladen Milotić je tu galeriju na Kapitolinskom trgu besprijeckorno uredio i to od potpuno oronulog napuštenog prostora. Nakon puno godina rada u tom prostoru, napustio ga je, uredio je u svojoj vlastitoj kući blizu autobusnog kolodvora u Ulici 43. istarske divizije 10, Pula, podrumski prostor koji je po kvadraturi bio veći i prostraniji nego onaj na Kapitolinskom trgu. Galerija Milotić je predstavljala renomirane istarske umjetnike, ali i ne samo istarske nego i druge iz cijele Hrvatske i Njemačke. Svaka je izložba bila dokumentirana predgovorom nekog od povjesničara umjetnosti u katalogu koji je printan u digitalnoj tehnici i klaman. Svaka je izložba bila također dokumentirana plakatom većih dimenzija koje je dizajnirao i na svom ploteru printao sam vlasnik Galerije Mladen Milotić. Galerija je imala nekoliko članova povjerenstva koje je odlučivalo o tome koje će se izložbe kojih autora tijekom godine izlagati. Članovi povjerenstva bili su pojedini povjesničari umjetnosti i renomirani likovni kritičari i umjetnici.

Svaka je izložba bila dokumentirana također na internetskoj stranici:
<http://www.gallerymilotic.hr/izlozbe/>.

U katalogu Galerije Milotić, koji je realiziran za potrebe izložbe Karla Paliske, naziva „Fragmenti“, uz potporu Grada Pule i Istarske županije, akademska slikarica Vera Kos Paliska napisala je sljedeće:

Karlo Paliska je majstor kompozicija, on svojim profinjenim ukusom bilo raspršene ili skupljene oblike harmonizira putem boje i crte. Majstorski lazurne tonove pokriva pastoznim namazima, ali i pastozne pokriva lazurnim. Njegove su slike simfonija likovnih elemenata. Apstrahira detalje i uvijek kreće prema cjelini. Postiže unutarnju psihološku povezanost ruku i lica stvarajući plastično/prostorne odnose, često asimetrične. Paleta je raskošna, kolorizam živi u mrljama i kloaziranom crtežu. Prevladavaju game crvenih boja od koraljnih, grimiznih do ljubičastih ultramarin plavih i tirkiznih, a lepezu zelenih tonova postavlja komplementarnom crvenom.

Karakterizaciju likova postiže tek naznačenim crtama, gestom, ali uvijek nepogrješivo, ekspresivno i istinito. Umjetnik zrači nježnošću i dramom, dubokom čovječnošću, a maštom i inteligencijom prelijeva svoju toplinu duše na platna.²⁶

5.2. Muzej suvremene umjetnosti Istre, Retrospektiva crteža 1981. – 2010.

Godine 2012. u prostorijama Muzeja suvremene umjetnosti Istre, u razdoblju od 23. ožujka do 15. travnja, održana je izložba Paliskinih radova naziva „Retrospektiva crteža 1981. – 2010.“²⁷

²⁶ Kos Paliska, V. (2008), predgovor u katalogu izložbe Karla Paliske „Fragmenti“. Pula: Galerija Milotić, str. 2.

²⁷ Predgovor Vande Ekl u katalogu izložbe Karla Paliske „Retrospektiva crteža 1981. – 2010.“ Pula: Muzej suvremene umjetnosti Istre, str. 6.

U predgovoru kataloga Gorka Ostojić Cvajner, napisala je sljedeće:

Paliska, jedan od najproduktivnijih i najmarkantnijih slikara Istre i Hrvatske, potpuno povučeno i potpuno predano svojoj vokaciji slikara, nastavlja strukturirati svoj imponentan – i po broju i po značaju – likovni opus. Nakon akrila na platnu srednjega i većeg galerijskog formata, nakon umirovljenja, neimanja atelijerskog prostora te krhkosti zdravlja, s velikim se entuzijazmom posvećuje crtežu i kolažu. Kao rasan crtač i velik eksperimentator, mijenja hrabro stilistiku, no nikada izvan poetike koja ga je označavala i činila osobitim. Gradi ju, nadograđuje, razgrađuje i počinje ispočetka vođen jednakom radoznalošću velike i turbulentne imaginacije.

Crtački ciklusi i ciklusi kolaža govore o suvremenosti, o urbanom biću unutar urbane ozbiljno načete, destruirane matrice. U njima istražuju dvije vrste kaosa. Onog unutarnjeg, intimnog, košmarnog i onog izvanjskoga uzrokovanog globalnim zagađenjem, odsustvom svekolike humanosti, stabilnosti i morala, kada je obrazac harmonije, kojem u kontekstu svoje umjetničke vizije slikar istinski stremi, jedino uporište njegovom tihom i nenasilnom otporu.

Ovi, mahom prvi puta predstavljeni crteži i kolaži, izvedenice su iz njegova slikarskog bića. To je intimistički retro uvid u bogat crtački opus slikara, intelektualca i humaniste. On je s jedne strane ulančan u praksu lirskog i ekspresionističkog izričaja, a s druge, nošen nekim novim mizerabilizmom u kojemu su čovjek i njegova muka u fokusu umjetnikova zanimanja, širom otvara vrata tehničko-tehnicističkoj pošasti i kataklizmičkoj najavi potpune dehumanizacije.²⁸

²⁸ Predgovor Gorke Ostojić Cvajner (2012), Postojana prisutnost Karla Paliske, iz kataloga „Karlo Paliska, retrospektiva crteža“

Reprodukcija 18. Karlo Paliska: Retrospektiva crteža / Retrospettiva di disegni 1981. – 2010. Izložba održana u Državnom arhivu u Rijeci, travanj 2012. Katalog izložbe, 10 stranica, ilustracije u bojama. Predgovor: Gorka Ostojić Cvajner. Organizator i nakladnik: Muzej suvremene umjetnosti Istre u Puli.

6. Priprava za likovnu aktivnost u dječjem vrtiću

Akadska godina 2018./2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

3. godina, izvanredni studij

PRIPRAVA ZA LIKOVNU AKTIVNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Studentica: Eni Bijasović

Mentorica: doc. art. Aleksandra Rotar

USTANOVA: Dječji vrtić „Kućica od Licitra“

SKUPINA: „Maslačak“

BROJ DJECE: 24

PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE DJECE: nema djece s poteškoćama u razvoju

MOTIV: kukac

LIKOVNO PODRUČJE: crtanje

LIKOVNA TEHNIKA: tuš – pero

OBLIK RADA: frontalni, individualni

METODE RADA: metoda razgovora, metoda analitičkog promatranja, metoda realizacije, metoda igre

MATERIJALI: crni tuš, pero, papir A3

CILJ: razvoj kreativnosti, razvoj zornosti, intelektualni razvitak, razvijanje motivacije, poticanje motoričkog razvitka, razvijati maštu i pamćenje, razvijati interes i stvaralačku sposobnost

ZADACI

ODGOJNI: razvoj upornosti, razvijanje osjetljivosti za prostor, snalažljivost, razvijati savjesnost, razvijati smisao za rad prema određenom planu.

OBRAZOVNI: usvojiti likovnu tehniku, prenošenje vizualnog doživljaja i pamćenje na papir, usvajanje elemenata likovnog jezika, analiza.

FUNKCIONALNI: zapažanje detalja, poticanje vizualnog razvoja, poticanje strpljivosti, koncentracije i pažnje, razvoj grafomotorike i kritičkog mišljenja, razvijati smisao za logično povezivanje

AKTIVNOSTI KOJE SU PRETHODILE: posjet izložbe kukaca, Natura historica, Premantura

ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA ZA RAD: prije početka aktivnosti pripremamo prostor u kojem će djeca raditi, postavljamo stolove u sredini sobe kako bi se djeca mogla skupiti oko njih, svako dijete će imati svoj papir A3, na sredini stola će biti tuševi s perom kojim će se djeca koristiti

TIJEK AKTIVNOSTI

UVODNI DIO: priprema, motivacija

GLAVNI DIO: rad u grupi

ZAVRŠNI DIO: analiza, pohvale

UVODNI DIO: pozdrav i obraćanje odgojitelja djeci

Draga djeco, mi ćemo danas pogledati par reprodukcija crteža jednog poznatog umjetnika, slikara, zatim ćete mi obrazložiti što ste vidjeli. Nakon toga ću vam pustiti priču Grigora Viteza pod nazivom *Slikar*, pa ćemo je skupa analizirati i nakon toga ću vam pustiti skladbu pod nazivom *Bumbarov let* Maksima Mrvice. Nakon što to poslušamo, postaviti ću vam par pitanja da vidimo kako vam se sviđa.

ISTICANJE CILJA: Draga djeco, mi danas imamo zadatak obrazložiti priču koju smo poslušali, analizirati je, nakon toga ćete dobro poslušati pjesmicu koju vam budem pustila jer, nakon što poslušamo pjesmu, nacrtati ćete nešto lijepo.

PRIČA: Grigor Vitez: *Slikar* (AUDIO)

Pitanja:

1. Kako vam se svidjela priča? (lijepa, dosadna, brza, spora...)

Mogući odgovori djece:

Priča mi se jako sviđa, bila je kratka, bila je brza, ja bih još priča, pričaju o slikanju, u priči crtaju slike raznih životinja, muško je pričao priču, svidjela mi se.

2. O čemu se radi u priči? (o slikanju, bojama...)

Mogući odgovor djece:

U priči se slika, crtali su drvo, i životinja puno, imali su puno papira i šarenih boja, vatra je bila u priči i bakica, ptice su bile na grani, i vuk je u priči, ima puno životinja.

3. Kakav je ritam u priči? (brz, spor...)

Mogući odgovori djece:

Ritam je brz jer je barba brzo ispričao, i muzika je brza, čuju se zvukovi ptičica kako cvrkuću.

SLUŠANJE KLASIČNE GLAZBE:

Naslov: Bumbarov let

Izvođač: Maksim Mrvica

Trajanje: 3:33 min

Djeca će leći na strunjače, zaklopit će oči, ugasit ću svjetlo.

Pitanja:

1. Tko je skladao kompoziciju? (ne znam, nikad čuli...)

Mogući odgovori djece:

Ne znam tko je napisao, možda je neka cura, a možda je dečko.

Pitanja:

2. Kakav je ritam u pjesmi? (brz, spor...)

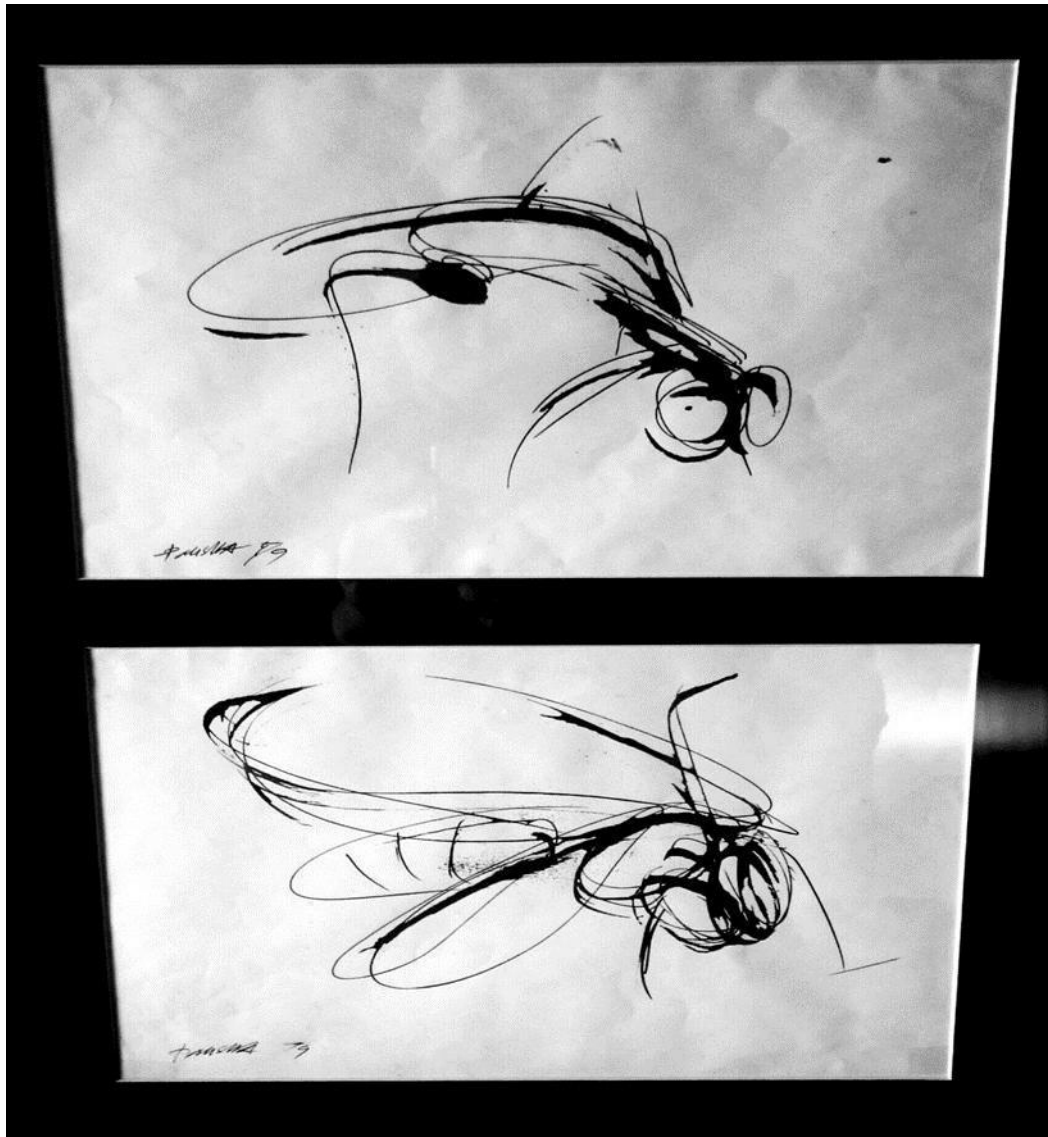
Mogući odgovor djece:

Jako brzo, da, baš je brzo svirao.

Reprodukcija slike „Kukci“, Karlo Paliska

Draga djeco, sada ću vam pokazati sliku koju je naslikao poznati umjetnik i slikar Karlo Paliska, jeste li ikad čuli za njega?

Mogući odgovor djece: nismo nikada čuli.

Pitanja:

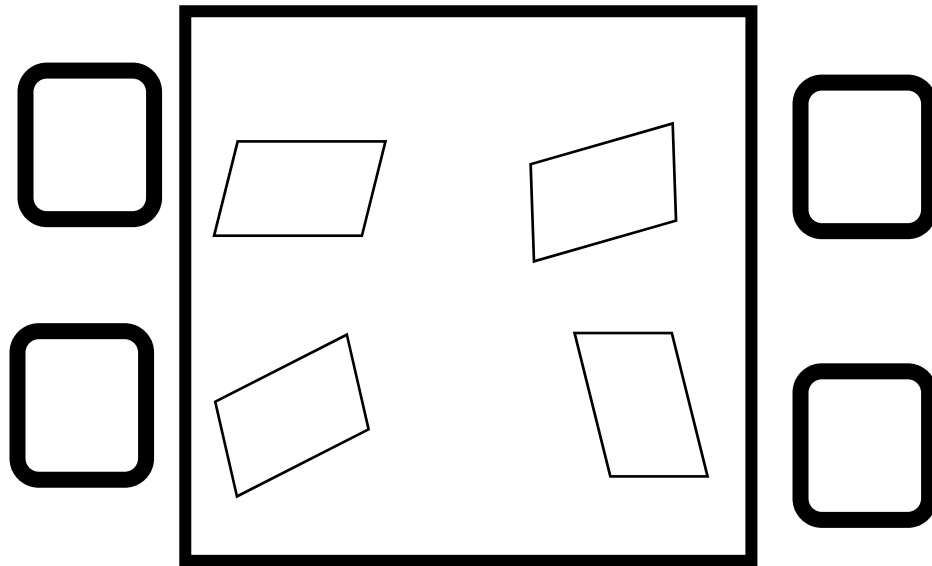
1. Kojom likovnom tehnikom je crtano?
2. Što je nacrtano?
3. Kakve crte vidimo?
4. Kakva je dinamika crteža, je li brzo ili sporo, u pokretu ili na mjestu?

Mogući odgovori djece:

1. S flomasterom debelim i tankim, s bojicom, s temperama.
2. Komarac. Kukac, muha, pčela, buba.
3. Debele, tanke.
4. Zalijepljeno na papir, jedan kukac ima krila, možda leti, prvi kukac ne leti jer nema krila, drugi kukac spava jer ima zatvorene oči.

Draga djeco, sada ćete vi nacrtati crtež svojeg kukca. Na stolu svatko od vas ima papir, tuš i pero, obratite pozornost na linije crteža, a ja ću vas obilaziti da vidim kako vam ide.

Tlocrt:

ZAVRŠNI DIO:

- Izvještaj o radu grupa
- Analiza urađenih radova
- Izlaganje dječjih crteža
- Pospremanje pribora
- Pohvale za trud

PITANJA NAKON ODRŽANE AKTIVNOSTI:

1. Što smo danas radili? (crtali, slušali priču i muziku)
2. Koju smo likovnu tehniku koristili? (tuš, kist)
3. Kako vam se sviđalo crtati tušem i perom? (lijepo je bilo)
4. Sviđa li vam se rad? (da)
5. Kako se osjećate nakon rada? (dobro)
6. Koja je najduža crta na ovom crtežu? (krila)
7. Koji je crtež najsnažniji i najviše u pokretu?

MOGUĆI ODGOVORI DJECE:

1. Danas smo slušali priču, bila je lijepa, i muziku smo slušali, crtali smo sa crnim tušem i perom kukca.
2. Crni tuš i pero.
3. Zabavno nam je bilo.
4. Da, jako nam se sviđalo.
5. Dobro, bilo nam je lijepo.
6. Krila i noge od kukca, tijelo od glave do repa.
7. Onaj tamo gdje su kukci imali raširena krila, oni se najviše kreću, kao da će poletjeti izgleda.

7. Zaključak

Paliskina djela danas se nalaze u mnogim privatnim, javnim i poslovnim prostorima i omogućuju nam spajanje s njegovim mislima pretočenima u djela: od muzeja u Rovinju, Vukovaru, Slavonskom Brodu, Požegi, Labinu, u Fundusu grada Pule, Filozofskom fakultetu u Puli, prostorijama Croatia osiguranja i mnogim ostalima, kao i u privatnim kolekcijama.

Paliska je ponajviše bio zaokupljen pejzažima, na početku su to bile jasne kolorističke slike u raznim tehnikama s jasnom raspodjelom prostora. Tijekom godina, iako umjetnik navodi kako mu apstrakcija nije išla, ti krajolici su sve više počeli poprimati apstraktnu verziju, no i dalje su se mogli iščitati. Također, svoju pažnju i pozornost usmjerava na čovjeka, koji ga je oduvijek intrigirao te svu svoju zbrku o poimanju života prenosi na papir.

Iako je u mirovinu otišao rane 1991. godine, silom prilika zbog gubitka sluha, i dalje se pobrinuo u nasljedstvo nam ostaviti veliki opus jer je napokon imao sve vrijeme ovog svijeta posvetiti se svojoj drugoj najvećoj ljubavi: slikanju i crtanju.

8. Literatura

Knjige:

1. Jakubin, M. (1996) *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*, Zagreb, Educa
2. Valušek, B. (2000): *Karlo Paliska*, Pula, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Istre

Katalozi:

1. Karlo Paliska : (2008): „Fragmenti“. Pula, Galerija Milotić.
2. Karlo Paliska: Samostalna izložba u Galeriji Gradina, Trsat, Rijeka 1992.
3. Karlo Paliska: Samostalna izložba, retrospektiva crteža Pula: Muzej suvremene umjetnosti Istre.
4. Zdenko Rus – Ivo Šebalj : MGC Gradec, Zagreb, 26. rujna – 23. listopada 1988., Zagreb, 1988.

Mrežni izvori:

1. Kos Paliska, Vera: *O talentim u hrvatskom slikarstvu- Alojz Testen i Karlo Paliska* - <http://www.aleksandrarotar.com/predavanja/o-talentima-u-hrvatskomhttp://www.aleksandrarotar.com/predavanja/o-talentima-u-hrvatskom-slikarstvu-alojz-testen-i-karlo-paliska/15slikarstvu-alojz-testen-i-karlo-paliska/15> (pristupljeno 2. ožujak, .2018.)
3. Kos Paliska, Vera i Ekl Vanda: „*Fragmenti*“ Galerija Milotić, izložba Karla Paliske <http://www.gallerymilotic.hr/karlo-paliska/> (pristupljeno 5. Ožujak, 2018.)
5. Albert Kinert: Rad [Alberta Kinerta likovna kultura.ufzg.uinzg.hr/obrazovniweb/](http://www.alberta-kinerta.hr/likovna-kultura/ufzg.uinzg.hr/obrazovniweb/) (pristupljeno 17. travanj, 2018)
6. Antun Motika, skulptura u staklu Muzej za umjetnosti <http://athena.muio.hr/?object=linked&c2o=13377&page=3> (pristupljeno 17. travanj, 2018.)
7. Karlo Paliska, *Fragmenti* <https://www.google.hr/search?q=karlo+paliska+fragmenti&source> (pristupljeno 19. travanj, 2018.)

7. Karlo Paliska, *Retrospektiva crteža* <http://www.riarhiv.hr/gost-izl.html>
(pristupljeno 19. Travanj, 2018.)

Članci u novinama:

1. Kovač, A. (1995.): Poniranje u samoga sebe, razgovor s K. P., *Glas Istre* (17. Travanj, 2018.)
2. Kovač, L. (1984.): Živjeti bojom i oblikom, *Istarska naklada*, br.1. (17. 4. 2018.)
3. Kusik, V. (1993.) Nova hrvatska umjetnost – između centra i periferije, *Vijenac, Matica hrvatska*, br. 11.-12. (17. 4. 2018.)
4. Sabol, Ž. (1977), Slikar je najjeftiniji model, *Oko*, 147/V. (17. 4. 2018.)
5. Viskovic, O. (1979), Svaki na svom putu – zajedno, razgovor s K. P. i Verom Kos Paliska, *Kulturni vjesnik*, br. 18. (17. 4. 2018.)

9. Popis reprodukcija i slika

Reprodukcije:

Reprodukcija 1. Život trava – svilotisak, papir, 103 x 69 cm, 1979. godine	9
Reprodukcija 2. NN – crtež, papir u boji, ugljen, 70 x 100 cm, 1979. godine	10
Reprodukcija 3. NN – kombinirana, crtež, papir u boji, ugljen, bijela tempera, 69 x 100 cm, 1979. godine	11
Reprodukcija 4. Prisustvo mora – kombinirana, platno, 99 x 99 cm, 1973. godine	13
Reprodukcija 5. Polja u brijegu – kombinirana, platno, 85,2 x 120 cm, 1975. godine	14
Reprodukcija 6. Grafička mapa Antički spomenici Pule – Rimska Arena, sedmi list – svilotisak, papir, 49 x 35 cm, 1989. – 1995. godine	15
Reprodukcija 7. Kompozicija II – kombinirana, papir, 20,5 x 29 cm, 2007. godine	16
Reprodukcija 8. Kompozicija I – kombinirana, papir, 20,5 x 29 cm, 2007. godine	17
Reprodukcija 9. Bez naziva (tri glave) – uljni pastel, papir, 31 x 76 cm, 1994. godine	18
Reprodukcija 10. Kukci – tuš, papir, 21 x 29,5 cm, 1978. godine	20
Reprodukcija 11. Kukac i ptica – ulje, karton, 43 x 58,3 cm, 1979. godine	21
Reprodukcija 12. Albert Kinert	25
Reprodukcija 13. Antun Motika	25

Reprodukcija 14. Karlo Paliska, Gradina Trsat, Rijeka – Hrvatska, listopad 1992.	28
Reprodukcija 15. Naslovna stranica kataloga	30
Reprodukcija 16. Zadnja stranica kataloga	30
Reprodukcija 17. Naslovnica pozivnice, Karlo Paliska, samostalna izložba, „Fragmenti“ Pula	31
Reprodukcija 18. Karlo Paliska: Retrospektiva crteža / Retrospettiva di disegni 1981. – 2010.	36

Sažetak

Karlo Paliska, hrvatski umjetnik, rođen je 1938. godine u Presiki kraj Labina. Tijekom svojeg života u stvaranju umjetničkih djela koristio se raznim slikarskim, crtačkim i grafičkim tehnikama, od svilotiska, kolaža, pastela, uljanih boja, ugljena, tuša i ostalih. Karlo Paliska je najviše bio zaokupljen istarskim krajolikom i čovjekom, dramom 20. stoljeća. Iščitavajući kratke osvрте možemo dobiti uvid u njegov neumorni rad. Nakon što je naglo gotovo izgubio sluh, svoju je introvertiranu prirodu pretočio u veliki opus.

Ključne riječi: *Karlo Paliska, slikar boje, ljudski lik, pejzaži*

Summary

Karlo Paliska, a Croatian artist, was born in 1938 in Presisce near Labin. During his life that he has spent in creating works of art, he used various painting, drawing and graphic techniques, from silkworms, collages, pastels, oil paintings, coal and others. Karlo Pliska was most preoccupied with the Istrian landscape and man, the 20th century drama, and by reading short reviews we can get an insight into his tireless work. He left retiring early in 1991, after he had almost lost his hearing, but because of this he transformed his introverted nature into a great opus.

Keywords: Karlo Paliska, color painter, human figure, landscape